

Ivan Jefremov — človek éry Kolesa a jeho «Hodina býka» (časť 1)

23 декабря 2016
2527

[Ivan Jefremov — človek éry Kolesa a jeho «Hodina býka» \(časť 1\)](#)

Literárny osud Ivana Antonoviča Jefremova (1908 — 1972), jedného z významných predstaviteľov ruskej prózy a súčasnej fantastiky, sa vyvíjal svojrázne. Svoju umeleckú kariéru začal v roku 1942 publikáciou zbierky, do ktorej boli zahrnuté aj dobrodružné aj vedecko-fantastické poviedky.

Poviedky sa páčili. Potom začali jedna za druhou vychádzať jeho knihy «Stretnutie nad Tuscarorou» (1944), «Päť svetových strán (dielikov kompasu) **Пять румбов**» (1944), «Biely roh» (1945), «Diamantový komín» (1946), «Hviezdne lode» (1948), «Na okraji Oekumeny» (1949), «Putovanie Baurdžeda» (1953).

Potom profesor paleontológie, známy cestovateľ a pisateľ historických románov, vydal teraz už do mnohých jazykov preloženú vedecko-fantastickú utópiu «Hmlovina Andromedy» (1957), ktorú venoval komunistickej civilizácii XXX. storočia. Táto utópia akoby predchádzala nasledujúcej hlbokaj

metamorfóze fantastického žánra: opis problémov techniky a technológie začal ustupovať znázorneniu morálnych problémov budúcnosti.

Tieto naliehavé problémy boli neskôr premietnuté do nového diela I. Jefremova — románu «Hodina býka» (Mladá garda, 1969).

Čo nám chcel spisovateľ v tomto románe predstaviť, rozpovieme v tomto článku.

[Ivan Jefremov: «Hodina býka», ako cesta z inferna do éry Kolesa \(časť 2\)](#)

HISTÓRIA VYDANIA. «CENA RAJA»

«Už vtedy, na začiatku 60-tych rokov som pokladal za potrebné niečo postaviť do protikladu všetkým podobným utópiám, ako aj «anti-utópiám». Bolo potrebné vyvrátiť niekoľko hlavných téz súčasných freudistov, ktoré (tézy) boli rozšírené v západnej literatúre. Vyhlasujú: človek musí mať svoj životný priestor, ktorý si inštinktívne chráni, človek nie je vo svojom základe poľnohospodár ale lovec, tulák/vagabund a vrah, inštinkt deštrukcie je v človeku oveľa silnejší než inštinkt tvorenia. S týmto som nesúhlasil, s týmto som musel začať bojovať. Takto sa zrodila myšlienka «Hodiny býka»

(Z rozhovoru s Ivanom Jefremovom, Časopis «Mladá garda», 1969, № 5, str.307-320 Ivan Jefremov. Predtucha budúcnosti)»

Prvá publikácia Jefremova — «Rozprávanie o nezvyčajnom» — bola vydaná v «Novom svete». A skutočne, Ivan Jefremov sa vo svojom živote zaoberal len nezvyčajným. Plavil sa na obchodných lodiach, v stepiach Mongolska vykopával dinosaury, jeho menom bolo nazvaných sedem tried prehistorických živočíchov.

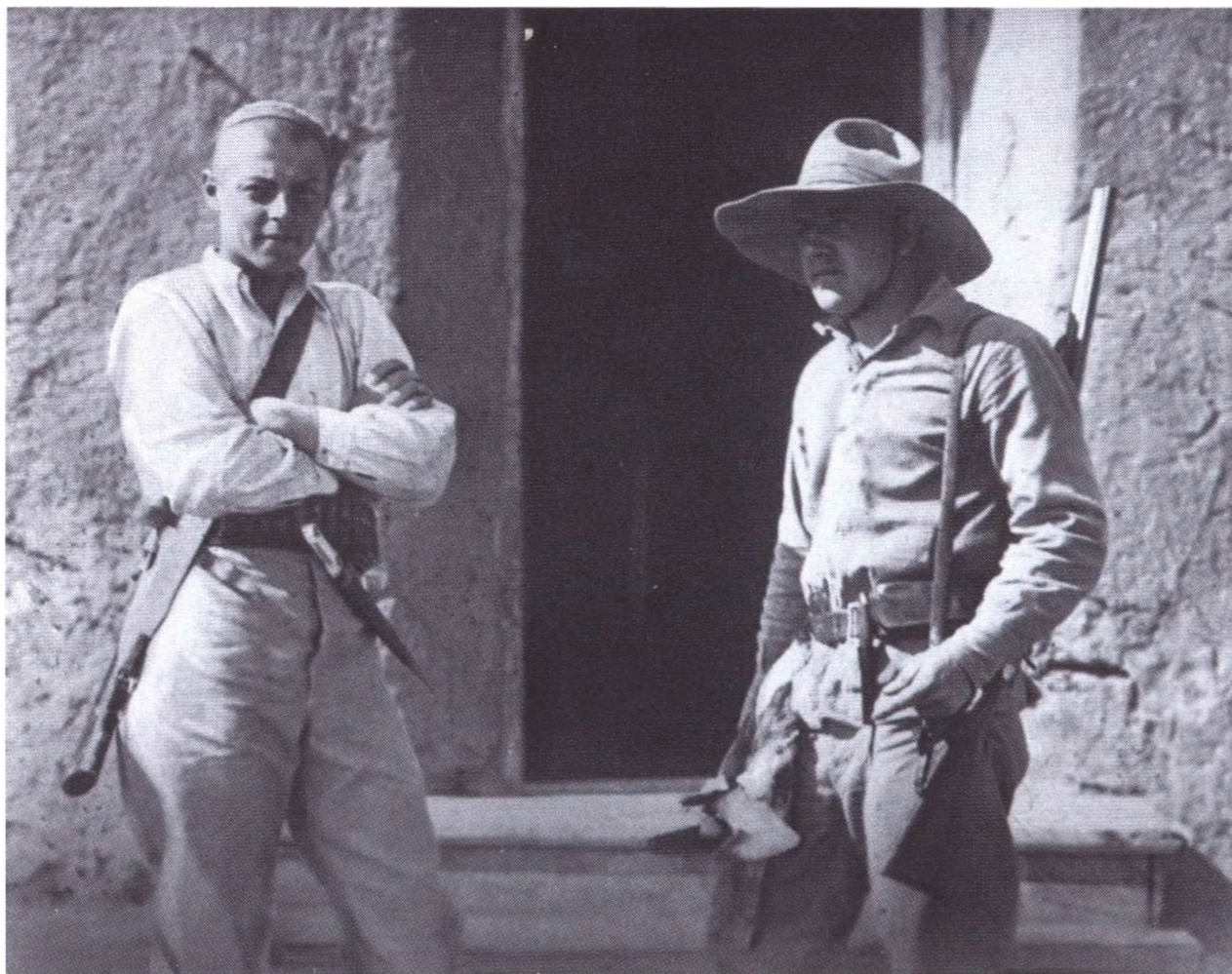

[http://fs33.rover.info/show/59598338/595](http://fs33.rover.info/show/59598338/59598338.jpg?200)

[98338.jpg?200](http://fs33.rover.info/show/59598338/59598338.jpg?200)

V čase, keď sa Ivan Antonovič Jefremov ako 38-ročný rozhodol venovať literárnej činnosti, bol už uznávanou postavou vo vede, doktorom biologických vied, zakladateľom tafonómie — celej oblasti v paleontológii (*tafonómia - dôležitá samostatná poddisciplína vedného odboru paleontológia, skúmajúca vznik fosílií a ich spôsob zachovania. Snaží sa o pochopenie pochovávacích procesov, ktoré majú význam pre paleobiologické a paleoekologické interpretácie.*). Avšak nebolo možné ho nazvať kabinetným vedcom: absolvoval expedície do najexotickejších miest Sovietskeho zväzu — od tichých osád v tajge, po púšte Gobi. Na pozadí iných predstaviteľov fantastickej literatúry bol cestovateľ, prírodovedec Jefremov považovaný za nevšednú postavu.

Skvelý vedec, bol okrem iného laureátom Stalinovej ceny v oblasti exaktných vied, čo bolo pre neho pred väčšinou sovietskych fantastov výhodou.

I. A. Jefremov a B. K. Piskarjov. Turgajská expedícia. 1926 <http://www.i-jefremov.ru/images/biografiya/geologicheskiy-muzey-v-leningrade-i-pervie-nauchnie-ekspedicii-1.jpg>

Zaoberal sa geológiou, paleontológiou a biológiou, a pravdaže, myslel systémovo.

V lete 1956 sa Ivan Antonovič Jefremov nastáhoval do jednej z chát akademickej osady Mozžinky, ktorá sa nachádza neďaleko Zvenigoroda. Podmoskovská oblasť, obzvlášť okolie Zvenigoroda, očarí svojou krásou. V miernych brehoch pomaly unáša svoje vody rieka Moskva, nie hlboká, takmer zlatá od žltého piesku, ktorý pokrýva jej ploché koryto.

Zelená, prechádzajúca do modrej sa dvíha kupola Zvenigory, a po jej svahoch sa starostlivo šplhajú uličky starého ruského mestečka s fasádami domov topiacimi sa v hustej zeleni. V lesoch, kde sa sosny s medenými kmeňmi striedajú s javormi a brezami, je veľa jahôd a skutočné hubové kráľovstvo. Je tu ticho. Tak ticho, že sa zdá, že počuť každé stebielko, ako šušťí vo vetre — každé svojím spôsobom, rovnako ako zvoní modré, lilavé aj ružové zvončeky na okraji lesa.

Práve toto nezvyčajné, upokojujúce ticho Jefremova priťahovalo.

[http://www.i-efremov.ru/Publicism/Tm67-](http://www.i-efremov.ru/Publicism/Tm67-10/Tm67-10.htm)

[10/Tm67-10.htm](http://www.i-efremov.ru/Publicism/Tm67-10/Tm67-10.htm)

Odišiel zo svojho bytu na Spasogliniščevskom, v samotnom centre Moskvy, kde cez sklá okien prenikal do izieb neutíchajúci rachot mesta - giganta, zobral notesy, ktoré vtipne nazýval «múdrymi zošitmi», písací stroj a veľa čistého papiera, pevne sa «zakopal sa» na chate, a premenil sa na možžinského pustovníka.

Predstavivosť Jefremova už dávno vzrušovala myšlienka o lete človeka do vesmíru a možnostiach zavedenia priateľských kontaktov medzi rôznymi vesmírnymi civilizáciami. Mesiace strávené v púšti Gobi mu pomohli s väčšou istotou prekračovať prahy času — veď tam v duchu žil medzi zvláštnymi a strašnými zvieratami, ktoré zmizli z povrchu zeme milióny rokov predtým, ako sa na Zemi objavili predkovia človeka, a akoby priblížili, uľahčili predstavu hviezdnych svetov.

«Nekonečný čierny priestor noci v Gobi zaplavoval lôžko — maličký ostrov ľudského života v bezhraničnom oceáne temného vzduchu. A hore — celá hviezdna hlbina a nekonečnosť vesmíru sa tu stávala akosi bližšou a pochopiteľnejšou».

Tak písal Jefremov v svojej knihe «Cesta vetrov».

<http://mongolnow.com/images/img1174->

[u11524.png?crc=516610347](http://mongolnow.com/images/img1174-u11524.png?crc=516610347)

Keď sa zahľadel na roztrúsené hviezdy, blyščiace sa nad púšťou, alebo na drobučké úlomky chaicedóna, si Jefremov zreteľne predstavil tie neviditeľné nitky Rozumu, natiahnuté od súhvezdia k súhvezdiu, kde horia oranžové a žlté hviezdy, pripomínajúce naše Slnko...

Jefremov dobre vedel, čo má napísať. Teraz mu zostávalo premôcť vzdorovanie neobyčajne ťažkého materiálu a rozhodnúť sa, ako to napísať. No práca sa nedarila. «Obrazovka vnútorného videnia» sa nerozsvetcovala. Obrazy neoživali. Unavený a vrcholne nespokojný sám so sebou, vychádzal na ulicu a cez silný ďalekohľad sa díval na hviezdne nebo. Myslel spisovateľa - fantastu je skutočným strojom času. Napriek všetkým existujúcim zákonom sa podrobí vášnivej túžbe a v okamihu prenesie človeka do nekonečne vzdialenej minulosti alebo prekračuje storočia, smerujúc k nastávajúcemu.

A podľa všetkého, v jednu tichú modrú noc, pod kupolou hviezdneho neba, v minútach úplného odpútania sa od všetkého obklopujúceho, nakoniec prišlo dlho očakávané «videnie» ďalekej budúcnosti...

«Raz som takmer na vlastné oči «uvidel» zrazu mŕtvu, ľuďmi opustenú vesmírnu loď, toto malé ľudské zrnko piesku, na cudzej ďalekej planéte Tmy, pred očami mi preplávali zlovestné siluety medúz, na okamih, akoby vytrhnutý z mraku vystrelil krížový tieň Niečoho, ktoré len-len že nezabilo odvážnu astronautku Nizu Krit...».

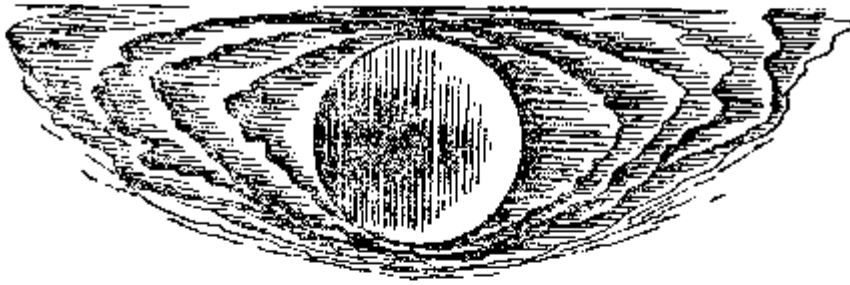

[http](http://fotohood.ru/images/1322223_tumannost-andromedy-kniga.jpg)

[://fotohood.ru/images/1322223_tumannost-andromedy-kniga.jpg](http://fotohood.ru/images/1322223_tumannost-andromedy-kniga.jpg)

Tak bola počas letných a jesenných mesiacov roku 1956 zhruba napísaná «Hmlovina Andromedy», román, ktorý Jefremovi priniesol celosvetovú popularitu.

«Hmlovina Andromedy» — filozoficko-utopický román o komunistickej budúcnosti Zeme, základ ktorého tvorila myšlienka o mnohopočetných centrách rozumu vo vesmíre, podobnosti ciest, po ktorých na rozličných planétach kráča evolúcia a jej nevyhnutnej perspektívy — «Veľkého Kolesa» civilizácií. Dej knihy bol od reálneho času vzdialený mnoho tisícročí (v poslednom vydaní sa Jefremov zastavil na 30.-tom storočí). Román mal obrovský vplyv na rozvoj domácej fantastiky, v podstate zabezpečil jej prvý rozkvet v 1960-tych rokoch.

СЕРДЦЕ ЗМЕИ

ПОВЕСТЬ

<http://www.o>

[wnlib.ru/i/94/942/9423/94239/i_003.png](http://www.wnlib.ru/i/94/942/9423/94239/i_003.png)

V nevel'kej poviedke «Cor Serpentis (Hadie srdce)» Jefremov ďalej rozvíja svoje ideové a tvorivé princípy. Toto dielo je vnímané ako doslov, ako finálny akord «Hmloviny Andromedy».

« «Hadie srdce» som napísal na jeseň roku 1958, — hovorí spisovateľ. — Hlavná myšlienka «Hmloviny Andromedy» mi neumožnila ukázať bezprostredné stretnutie pozemšťanov s rozumnými bytosťami z iného sveta. Medzitým sa tento kontakt nesmierne často, a ako sa mi javí, celkom nesprávne zobrazoval v zahraničnej vedeckej fantastike. Pociťoval som k čitateľom nesplatený dlh. Sotva som dokončil román, ktorý ma stál viac námahy, než ktorákoľvek iná moja kniha, pustil som sa do tejto malej poviedky, pri ktorej som si zvolil ako východiskový bod myšlienku, že **vo vesmíre je možné len stretnutie medzi predstaviteľmi najdokonalejších civilizácií...**»

«HODINA BÝKA» — KNIHA — PREDPOVEĎ

"Счастье складывается из: удобной, спокойной и свободной жизни, с одной стороны, а так же из строжайшей самодисциплины, вечной неудовлетворённости, стремлении украсить жизнь, расширить познание, раздвинуть пределы мира"

Иван Ефремов. Час Быка.

[http://](http://svoy-put.ru/uploads/imagebox/Ефремов%20счастье.jpg)

[/svoy-put.ru/uploads/imagebox/Ефремов%20счастье.jpg](http://svoy-put.ru/uploads/imagebox/Ефремов%20счастье.jpg)

Obr.: „Šťastie pozostáva z: komfortného, spokojného a slobodného života na jednej strane a z prísnej sebadisciplíny, večnej nespokojnosti, túžby skrášliť život, rozšíriť poznatky, posunúť hranice sveta“. (Ivan Jefremov, Hodina býka.)

V roku 1963 vydáva Jefremov v mnohých ohľadoch experimentálny román «Ostrie britvy», a po niekoľkých rokoch vychádza aj «Hodina býka», ktorá je rozhodne nerozlučne spätá s «Hmlovinou Andromedy» a predstavuje tretiu časť rozprávania o ďalekej budúcnosti.

V «Hodine býka» je komunistický svet postavený proti antagonickému, anti-utopickému svetu planéty Tormans (dej sa odohráva 300 rokov po udalostiach, opísaných v «Hmlovine Andromedy»).

https://image.krasview.ru/video/45e209f4323c58b/_4.jpg?server=5

Tormans (iný názov — Jan-Nach) — to je náš súčasný svet, presnejšie — jeho prevládajúce tendencie, dovedené k ich úplnému rozvoju. Civilizácia tejto planéty v sebe spája rysy gangsterského kapitalizmu (a našej súčasnej reality), maoisticko-polpotovského falošného socializmu, a tiež slepé tendencie rozvoja sovietskej spoločnosti druhej polovice 60-tych rokov. Je potrebné pripomenúť, že v čase napísania románu Pol Pot ešte nebol známy, k moci v Kambodži sa dostal až za niekoľko rokov. A v Číne sa strašná sociálna katastrofa s názvom «kultúrna revolúcia» už rozvinula.

Planéta Tormans prežila ekologickú katastrofu: prírodné zdroje sú vyčerpané, popri «civilizovaných» oblastiach sú mŕtve priestranstvá a ruiny miest, po ktorých sa potulujú zdivené davy, — Jefremov sa niekoľko rokov v predstihu pred «Rímskym klubom» dotkol témy hraníc rastu nerozvážneho hospodárenia. Napokon, on sám sa v predslove svojej knihy odvoláva na Bogdanova a Lenina, ktorí o tejto téme hovorili ešte na začiatku XX. storočia. Tormans bol osídlený utečencami zo Zeme, ktorí rodnú planétu opustili v «kozmickej arche» na samom konci existencie triednej spoločnosti.

Na prvý pohľad v tom vidíme odstúpenie od princípu dostupnosti medzihviezdnych letov len pre eticky a spoločensky úspešné spoločnosti, ktorý obhajuje v «Had'om srdci». V skutočnosti je pred nami výnimka, ktorá len potvrdzuje pravidlo: utečenci, letiaci naslepo v kozmických lodiach absolútne neprispôsobených na také ďaleké lety, sa v dôsledku náhody (presnejšie — im neznámeho fyzického zákona) ocitli na nepredstaviteľne vzdialenej planéte. Barbarsky si ju «osvojili» a vyčerpali prírodné zdroje,

a primerane tomu sami upadli do priepasti neveriteľného barbarstva a potom už o žiadnom vesmíre nepremýšľali. Napríklad pre väčšinu obyvateľstva planéty bola povinná «predčasná smrť» — tak sa riešil demografický problém.

Pochopiteľne, zriadenie, ktoré v týchto podmienkach na planéte vzniklo, mohlo byť len davo-elitárne.

Z knihy tiež vyplýva, že aj pozemšťania, predtým než pristúpili k budovaniu spravodlivej spoločnosti (éra Spojeného Sveta), tiež prekonali ťažké katastrofy. No vôľa Žit' zvíťazila, Hodina býka (alebo Démona) na planéte sa skončila, a za dve tisíc rokov prišli obyvatelia Zeme na pomoc k svojim vzdialeným bratom a sestrám, stále ešte nachádzajúcim sa v inferne (latinsky — «peklo», «podsvetie»).

Pozemšťania na Tormanse neorganizovali nezmyselné politické prevraty, dali obyvateľom tejto planéty nádej a vedomosti, dodali im nejaké technické vybavenie a naučili ich metódy tréningu psychiky. Potom sami tormansania ukončili inferno na planéte, k čomu prispelo vypestovanie nových spoločenských a ľudských vzťahov s adekvátnou sebaobranou pred zločinnou mocou.

So samotným slovným spojením «hodina býka» sa stretávame v skôr spomenutej vedecko-populárnej knihe Jefremova «Cesta vetrov», venovanej expedíciám do Mongolska:

«Podľa starých mongolských povier bolo najhoršie obdobie — «hodina býka» (dve hodiny v noci) — obdobie moci zlých duchov a čiernych (zlých) šamanov».

Slovné spojenie je aj v epitafe, ktorý je citátom z čínsko-ruského slovníka episkopa Innocenta z roku 1909:

«Di pchi juj čchou — Zem je zrodená v hodine Býka (inak Démona, dve nočné hodiny)».

Názov planéty Jefremov prevzal z románu Davida Lindsaya «Cesta na Arktúr». Posledná hlava bola nazvaná «Lod' — vzlet!» — táto fráza bola jedným z obľúbených výrokov Jefremova.

Román bol na začiatku 1960-tych rokov plánovaný ako nevelká poviedka «Dlhé svitanie», ohlásená v «Technike — mládeže» v roku 1964. Avšak publikácia sa neuskutočnila a poviedka prerástla do románu.

[http://](http://epizodsspace.airbase.ru/bibl/tm/1968/11/obl.jpg)

[/epizodsspace.airbase.ru/bibl/tm/1968/11/obl.jpg](http://epizodsspace.airbase.ru/bibl/tm/1968/11/obl.jpg)

Bol napísaný za tri roky a prvý krát bol uverejnený:

- v časopise «Technika — mládeže» (1968, № 10 — 1969, № 7; ilustrácie A. Pobedinského);
- v časopise «Mladá garda» (1969, № 1-4);
- v novinách «Mládež Gruzínska» od 5.4.1969 roku (úryvok).

Prvé vydanie v časopise

http://ic.pics.livejournal.com/kot_ouchenyi/13724877/90913/90913_640.jpg

Po roku vyšlo prvé knižné vydanie románu (so zmenami a doplneniami) vo vydavateľstve «Mladá garda» (1970), s výtlačkom 200 000 exemplárov.

A potom nasledovalo hlásenie do ÚV KSSZ s podpisom šéfa KGB J. V. Andropova, rezolúcia «hlavného ideológa» M. A. Suslova, osobitné zasadnutie Sekretariátu ÚV (12. novembra 1970) a kategorický zákaz románu, jeho stiahnutie z knižníc a obchodov.

«V románe «Hodina býka» Jefremov pod rúskom kritiky spoločenského režimu na fantastickej planéte «Tormans» v podstate očierňuje sovietsku realitu...» — uvádzalo sa v hlásení Andropova.

A v rozhodnutí Sekretariátu ÚV, klasifikovanom pod «Najvyšším stupňom utajenia», je konkrétne uvedené:

«...spisovateľ sa dopustil nesprávneho ohodnotenia problémov rozvoja socialistického spoločenstva, a tiež jednotlivých úvah, ktoré umožňujú dvojzmyselný výklad».

Jefremova si zavolali na sekretariát ÚV k Petrovi Nilyčovi Demičevovi, ktorý k údivu spisovateľa, jeho diela veľmi dobre poznal a dokonca ho poprosil o zasielanie rukopisov budúcich kníh. Táto prosba bola následne splnená — Demičevovi bol zaslaný rukopis poslednej Jefremovej knihy «Aténčanka Thais».

Rozhovor sa uskutočnil v marci roku 1970, pričom Jefremov nesúhlasil s «niektorými kritickými hodnoteniami jeho vedecko-fantastického románu», ktoré boli uvedené v hlásení oddelenia kultúry ÚV. Vcelku román vôbec nevyhovoval vtedajšiemu vedeniu krajiny, napriek tomu ho počas života Jefremova nezakázali, bol zakázaný a stiahnutý z knižníc až po jeho smrti v roku 1972.

Bez ohľadu na to, že autor podľa jeho vyjadrenia narážal na čínsku kultúrnu revolúciu a americký imperializmus, vtedajšie sovietske vedenie krajiny v oligarchoch planéty Tormans uvidelo niečo spoločné s Politbyrom ÚV KSSZ. Časovo sa táto akcia kryla so systematickým vyradovaním z vydavateľských plánov prakticky celej spoločensky orientovanej fantastiky, ktorá na knihách Jefremova vyrástla.

Román bol napokon vydaný po takmer 18-ročnom období zamlčivania v roku 1988 (v autorskom doplnenom variante) vo vydavateľstve Moskovského polygrafického inštitútu a Volgo-Vjatskom knižnom vydavateľstve. Zbierka diel I. Jefremova, vydaná v rokoch 1986 — 1989, bola doplnená «Hodinou býka» a inými dielami, takže sa piaty diel «rozrástol» na tri knihy. Román bol niekoľko krát vydaný na konci 1980-tych — 1990-tych rokov. Bol preložený do ukrajinského, francúzskeho, bulharského a českého jazyka.

V druhej časti materiálu sa dotkneme obsahu románu, pozrieme sa na cesty východu z inferna spoločenských vzťahov, aj na to, ako ďaleko do budúcnosti vo svojich dielach nazrel Ivan Antonovič Jefremov.